

DE LA SOCIABILITAT RECREATIVA DEL COOPERATIVISME AGRARI A LA CONSTITUCIÓ I LA CONSTRUCCIÓ DEL CASAL DE VILA-RODONA

Josep Santesmases i Ollé*

Resum

El Casal de Vila-rodona és una associació sociorecreativa amb uns amplis locals inaugurats l'any 1966 a partir de la donació feta per un vila-rodoní resident a Mèxic. L'article pretén veure, des de la segona meitat dels anys 50, el procés viscut des de les problemàtiques dels locals recreatius existents amb anterioritat fins a la inauguració dels locals del Casal de Vila-rodona. Els locals recreatius anteriors, que pertanyien a la Cooperativa Agrícola, eren els heretats dels antics sindicats agrícoles anteriors a la guerra: «la Societat» i «el Molí».

Un procés amb amplis debats en el si de la Cooperativa Agrícola de Vila-rodona, amb vots dels socis i vots dels caps de famílies del poble per determinar quina mena d'espais havia d'acollir la nova entitat recreativa, si els antics o uns de nova construcció.

Paraules clau: cooperativisme agrari, associacionisme, Vila-rodona.

Abstract

The Casal de Vila-rodona is a social and recreational association with large premises inaugurated in 1966 from a donation made by a vila-rodonian who was living in Mexico. The paper seeks to analyze, from the second half of the fifties, the process from the problems of existing recreational premises to the inauguration of the Casal de Vila-rodona new premises. The old recreational premises, which belonged to Cooperativa Agrícola, were inherited from the former agricultural unions before the war: «la Societat» and «el Molí».

A process with extensive discussions within the Cooperativa Agrícola de Vila-rodona, with votes of the members and votes from the local householders to determine what kind of spaces should accommodate the new recreational entity, the former ones or others newly built.

Key words: agricultural cooperativism, associationism, Vila-rodona.

* Centre d'Estudis del Gaià. És president de la Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana i vicepresident segon de l'Institut Ramon Muntaner. És codirector de *Plec d'Història Local*, suplement de la revista *L'Avenç*. Adreça electrònica: santesmases@telefonica.net.

1. ELS ANTECEDENTS. L'HERÈNCIA DELS SINDICATS AGRÍCOLES

Cap als inicis dels anys seixanta gairebé tots els locals recreatius que existien a Vila-rodona eren l'herència dels antics sindicats agrícoles del primer terç del segle xx: el Sindicat Agrícola de Vila-rodona i el Sindicat Agrícola i Caixa Rural de Vila-rodona, tots dos fundats l'any 1918. El primer va tenir com a entitat mare la Societat de Treballadors Agrícoles, creada l'any 1893, amb un edifici social construït de nou l'any 1901, la major part del qual era destinat a espais sociorecreatius, bàsicament al cafè i a la sala de ball. Aquest sindicat agrícola, que va ser el més potent, va respondre a les majories republicanes que des de finals de la primera dècada ocuparen l'alcaldia i que a mesura que passaren els anys conformaren el sector de les esquerres. La gent que en formava part i que assistia al seu local era coneguda com «els de la Societat», sinònim local de les esquerres. L'altre sindicat, fundat pel sector conservador, va adquirir l'any 1918 l'antic molí de la població, situat al bell mig del carrer Major, per transformar-lo en local social. Els seus usuaris eren coneguts com «els del Molí», sinònim, també, de les dretes vila-rodonines. Les instal·lacions socials d'un i altre sindicat agrícola responien al binomi clàssic de molts espais recreatius d'àmbit rural: el cafè i la sala de ball.¹ Amb la duplictat de sindicats agrícoles en una mateixa població, per raons de procedència ideològica o política, amb els seus corresponents cellers i espais recreatius, es reproduïa a Vila-rodona un model freqüent sobretot a altres poblacions vitivinícoles del nord del Camp de Tarragona i de la Conca de Barberà.

Una vegada finalitzada la guerra es va produir la unificació forçosa dels dos sindicats agrícoles, de fet decretada ja durant el període revolucionari de 1936. El local de les dretes, «el Molí», es va continuar utilitzant com a cafè i sala de ball. Els socis del Sindicat Agrícola unificat, dretes i esquerres, els del «Molí» i els de la «Societat», a partir de 1939 utilitzaren com a cafè i com a sala de ball aquest únic espai, amb el condicionant que uns se sentiren sempre a casa i els vençuts de la guerra en la dels altres.² El local de l'antiga Societat de Treballadors Agrícoles, «la Societat» va passar a mans, si més no administratives, de la Falange. El cafè, clausurat, va esdevenir la seu de la «jefatura local» de la Falange i del Frente de Juventudes, i la sala de ball es va convertir en el cinema estable de la població, administrat també per la Falange.³ Per tant, aquests espais quedaven al marge del seu legítim propietari que no era altre que el Sindicat Agrícola de Vila-rodona, sorgit de la fusió.⁴ L'antic cafè, com a seu de

¹ Informació procedent de SANTESMASES I OLLÉ, J. (1996). *El Cooperativisme agrari a Vila-rodona (1893-1939). Un exemple d'estructura econòmica, social i política en la Catalunya vitivinícola*. Vila-rodona: Centre d'Estudis del Gaià.

² Cal esmentar que no només els pagesos utilitzaven els espais recreatius del Sindicat Agrícola sinó la major part de la població, per exemple els botiguers o els que exercien algun ofici, tot i que molts d'aquests sovint tenien un tros de terra i eren socis del Sindicat. També cal dir que a la població existien alguns altres cafès o bars, dos o tres, segons l'època.

³ Vegeu el meu treball: (2001). «L'encaix dels sindicats agrícoles en el nou règim franquista». DD.AA. *Franquisme i transició democràtica a les terres de parla catalana. Actes del 2n Congrés de la CCEPC*. Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana, Institut d'Estudis Balearics, Fundació Pública Institut d'Estudis Ilerdencs, Cossetània Edicions, p. 349-358.

⁴ «Excepto algunas dependencias que se confiaron a la cooperativa Agrícola, todo el resto del local y de sus instalaciones pasaron a la jurisdicción de la Jefatura Local, incluyendo el salón-cine, máquina proyectora y demás elementos complementarios y afines a su propio uso, así como todas las atribuciones administrativas y especulativas de tal actividad». Esborrany de carta de Joan Robert Ollé, president de la Cooperativa Agrícola a l'alcalde i «jefe local de FET y de las JONS», Josep Barril Miquel. Anys cinquanta. Còpia guardada a l'Arxiu Santesmases-Rabadà.

❑ Jugant al ping-pong. L'antic cafè de la Societat utilitzat com a seu de la Falange i del Frente de Juventudes.

❑ Programa de cinema de l'any 1942. Durant la postguerra el cinema de Vila-rodona va ser administrat per la Falange local.

la Falange, o més ben dit, del Frente de Juventudes i de la posterior Organización Juvenil Española (OJE), va ser utilitzat fins a finals dels anys seixanta sobretot com a espai d'esbarjo de la canalla i el jovent, amb futbolins, ping-pong i jocs de taula.

2. LA RECUPERACIÓ DE LA PROPIETAT DE LA SOCIETAT I DE L'ADMINISTRACIÓ DEL CINEMA

Cap a finals dels anys cinquanta el Sindicat Agrícola de Vila-rodonà, aleshores ja denominat Cooperativa Agrícola,⁵ va reclamar i va aconseguir recuperar la propietat i l'administració del cinema, fet que en d'altres llocs fou impossible.⁶ En la recuperació de la gestió perduda de la propietat efectiva de l'edifici de «la Societat» i de l'administració del cinema hi hem de veure una clara voluntat dels dirigents de la Cooperativa Agrícola, convençuts que els pertanyia per la unificació dels dos sindicats agrícoles —amb tots els seus béns— anteriors a la guerra. I encara més al fons, hi devia pesar el major potencial que va tenir el sindicat agrícola de les esquerres, molt superior al de les dretes. També és un exemple del pes de tot ordre que tingueren els sindicats agrícoles abans de la guerra, i la Cooperativa a la postguerra, en l'estructura econòmica, social i representativa de la societat local.⁷ I finalment cal considerar el paper que van fer les persones clau en el procés de la recuperació patrimonial i gestora, entre elles l'alcalde Josep Barril Miquel, persona moderada, amb un gran sentit comú, que a més a més anteriorment havia presidit la Cooperativa.

És molt interessant llegir una carta que Joan Robert Ollé, president de la Cooperativa, va adreçar a l'alcalde Josep Barril.⁸ Hi expressava uns conceptes molt clars que d'alguna manera devien ser l'expressió del sentiment d'una part important de la població —«el unánime sentir de los asociados»— emmarcada en el context de l'època, en la qual es demostra que en el fons eren més importants les herències, els valors i les realitats locals que la integració en les

⁵ El canvi nominal va haver d'efectuar-se a raó de les disposicions de la Ley de Cooperación promulgada el 2 de gener de 1942.

⁶ Un cas proper estudiat és el de la població de Nulles, a la mateixa comarca de l'Alt Camp. L'antic local recreatiu de les esquerres del Sindicat Agrícola Popular va passar a mans de la Central Nacional Sindicalista (CNS), i posteriorment va ser administrat per la Hermandad de Labradores y Ganaderos. Malgrat que ho va intentar, la Cooperativa Agrícola de Nulles mai va poder recuperar el patrimoni. Vegeu: GAVALLÀ, A.; SANTES-MASES, J. (1992). *Història econòmicosocial de la cooperatives agrícoles de Nulles*. Valls: Institut d'Estudis Vallencs. Vegeu també: (1984). *Informe sobre els patrimonis confiscats a les cooperatives el 1939*. Generalitat de Catalunya, Departament de Treball, Direcció General de Cooperatives.

⁷ En aquest sentit és convenient constatar que durant el franquisme va ser molt difícil que una persona procedent d'una antiga família d'esquerres —llevat que no hagués fet un «canvi de camisa» molt visible— hagués pogut ser regidor de l'ajuntament. En canvi sí que li va ser possible ser membre de la junta directiva de la cooperativa. Fins i tot sembla que hi havia un pacte no escrit segons el qual el president de la Cooperativa Agrícola havia de recaure sempre en una persona de dretes i el president del celler —la secció més important— en una de les procedents de l'antic sindicat agrícola de les esquerres. És important saber que al cap d'un any de la fi de la guerra la junta del Sindicat Agrícola proposava la trobada entre homes de tots dos sindicats anteriors a la guerra per formar la nova junta. Vegeu el meu treball: (2001). «L'encaix dels sindicats agrícoles en el nou règim franquista». *Franquisme i transició democràtica a les terres de parla catalana. Actes del 2n Congrés de la CCEPC*. Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana, Institut d'Estudis Balearics, Fundació Pública Institut d'Estudis Ilerdencs, Cossetània Edicions, p. 349-358.

⁸ Esborrany de carta de Joan Robert Ollé, president de la Cooperativa Agrícola a l'alcalde i «jefe local de FET y de las JONS», Josep Barril Miquel. Tot i que la carta no té data cal situar-la entre els anys 1957 i 1959, període en el qual Joan Robert va ser president de la Cooperativa. Còpia guardada a l'Arxiu Santesmases-Rabadà.

estructures del règim. El Sindicat pesava molt en l'economia però també en els sentiments. En primer lloc la carta expressava l'existència d'un problema que calia resoldre:

[...] en el marco de los problemas a los que hay que dar o intentar hallar una justa solución, existe el de la total integración de los bienes sociales completos de las dos antiguas Cooperativas Agrícolas radicadas en la localidad, cuya fusión administrativa e igualdad de derechos viene registrándose a partir de la Liberación de la Villa [...].

La segona cosa que es remarcava era el valor de cohesió social altament positiu que es considerava que s'havia produït amb la fusió dels dos sindicats:

Esta fusión ha sido completa en el más amplio sentido de la palabra y sinceramente expreso mi opinión de que ha sido uno de los factores que más ha contribuido a la concordia de la vida social de la población, el conseguir llevar aunados los intereses de la mayor parte de los agricultores, el quedar integrados en el seno de una sola Cooperativa.

Possiblement un factor clau en el retorn de la propietat va ser que la Cooperativa mai va deixar de considerar com a propi el local de «la Societat», i va pagar «las reparaciones más imprescindibles» i la «Contribución Urbana del mismo, así como de otros gravámenes tanto relativos al local como a sus instalaciones, inclusive s/ el cine, a pesar de su exclusión administrativa del mismo». Per al president de la Cooperativa aquesta exclusió tenia el condicionant de situació irregular.

És interessant destacar que a partir d'una «teòrica» concepció de representació democràtica —l'elecció de les juntes directives per l'assemblea general— es considerava que la Cooperativa tenia el dret de reclamar el retorn:

[...] posee todas las condiciones y garantías y todos los derechos para pasar a solicitar el cese de un criterio de segregación de unos bienes inventariados de acuerdo con las aportaciones sociales de las Entidades fusionadas libremente.⁹

Finalment en la carta apareixien dos temes cabdals per entendre el present i el futur proper. El primer, l'estat del cinema:

[...] que la administración del cine ha venido manteniendo en el mismo un criterio de precariedad. Han pasado muchos años y el local no ha sido mejorado en nada a resultas de las actividades desarrolladas.

Consegüentment el segon tema era la necessitat de fer-hi millores:

Es preciso acondicionarlo y dotarlo de lo más imprescindible dentro de la categoría de la población. Es un problema al que hay que dar solución. ¿Quién hará inversiones, en tal sentido, en dicho local, ante la actual situación?

Si s'aconseguia la plena recuperació de la propietat —amb tota la predisposició per col·laborar amb els organismes del règim—¹⁰ Joan Robert entenia que aleshores:

⁹ Les fusions dels sindicats agrícoles, tant durant com després de la guerra, van ser forçades, i obligatòries.

¹⁰ El cinema, per exemple, posat dins o amb coadministració de l'Obra Sindical de Educación y Descanso, i deixar a consideració de l'alcalde i al mateix temps «jefe local de FET y las JONS» la disponibilitat de l'espai que ocupava la Falange i el Frente de Juventudes.

[...] podría crearse un estado de opinión favorable a emprender unas mejoras en dicho local, que ya van siendo inexcusables.

La recuperació definitiva va produir-se l'any 1959. Finalment el governador civil enviava un comunicat en el qual s'atorgava «el pleno reconocimiento de integración a los bienes sociales de la Entidad, del local sito en Avda. José Antonio, núm 4,¹¹ incluida la administración del cine».¹²

Arran del traspàs de l'administració del cinema a la Cooperativa es va crear un conflicte amb les tres persones que havien gestionat el cinema durant l'època que fou administrada per la Falange, les quals efectuaren reclamacions laborals.¹³ Si bé tot feia pensar que a finals de 1959¹⁴ el tema havia quedat tancat, de fet va cuejar fins nou mesos més tard. Dues d'aquestes persones van retirar la demanda, i en la intervenció decisòria del «delegado provincial de sindicatos», aquest va resoldre que Josep Güell Torredemer —que no havia retirat la demanda— havia de rebre 700 pta. de la Cooperativa «por considerarse trabajador de la antigua empresa de cine FET». En l'acte de l'entrega dels diners «se advirtió al Sr. Güell que podía cobrar o renunciar a ello, decidiendo cobrar». L'afer va sortir encara en les dues assemblees generals de 1960. En la del mes de març, Josep Llort Saumell, un dels altres responsables del cinema en època de la Falange, va manifestar que ell havia efectuat la demanda contra «el cine, no contra la Cooperativa, expresando que se hubiera dado vergüenza de intentar ninguna acción contra ésta».

El president de la Cooperativa va manifestar que «toda acción relativa al cine habría de hallar forzosamente a la Cooperativa».¹⁵ Aquesta història es va tancar, si més no documentalment, votant favorablement en assemblea general la «inhabilitación de todo cargo en la Entidad a perpetuidad por insultos a la Junta Rectora» de Josep Güell Torredemer. Aquest afer pot semblar ara una insignificant qüestió laboral en el procés del traspàs de l'administració del cinema. Tanmateix, fou un tema que aixecà polseguera per qüestions molt diverses que s'hi barrejaren. Per damunt de tot la idea força és la preeminència de la voluntat de la Cooperativa —juntos rectores i assemblea de socis— de disposar de la propietat de tots els locals com a hereva que era dels sindicats agrícoles anteriors a la guerra. L'administració del cinema per part d'un sector minoritari afí al règim, lligat a la Falange, molestava els antics socis de la Societat, però tampoc era ben vista per la part de les dretes que en aquells moments tenien més força dins l'àmbit local.

¹¹ El local de l'antiga «Societat».

¹² Acta de l'assemblea general de la Cooperativa Agrícola del 15-3-1959. Tant les actes de la junta rectora com de les assemblees generals de la Cooperativa Agrícola estan conservades al seu propi arxiu.

¹³ Aquestes persones cobraven per la dedicació. En assumir la Cooperativa l'administració del cinema, en principi, fou una activitat voluntària no remunerada.

¹⁴ L'acta de l'assemblea general de la Cooperativa Agrícola del 29-11-1959 ho recull d'aquesta manera: «Se refiere a la pretendida cuestión laboral que se había iniciado contra la Cooperativa y que posteriormente fue retirada, obteniendo una solución favorable a la Entidad y que a su entender debía dejarse cerrada esta cuestión, perdonando la Entidad a sus promotores».

¹⁵ Acta de l'assemblea general de la Cooperativa del 27-3-1960.

3. LA NECESSITAT DE REFORMAR I REORGANITZAR ELS ESPAIS RECREATIU

La recuperació de l'antic edifici de la Societat, no tan sols de la propietat sinó de la gestió del cinema, plantejava a la Cooperativa una obligació de cara al futur en el repte d'enfocar-ne l'administració i d'afrontar les reformes necessàries. En la mateixa assemblea general de la Cooperativa en la qual es va informar de la recuperació, el president Joan Robert va posar damunt de la taula la necessitat de la «renovación y mejora de los locales sociales destinados a funciones recreativas». És a dir, dels dos locals. El president proposava la creació d'una entitat recreativa local que tingués en compte totes aquestes activitats. Tot indica que el tema s'havia debatut amb «varios socios significados» i, junt amb les orientacions de l'«Autoridad Provincial», s'havia arribat a la conclusió que la millor forma seria la constitució d'un «Grupo de Educación y Descanso local». D'aquesta manera la Cooperativa quedaria alliberada d'alguna manera de la responsabilitat de la gestió dels locals recreatius. En aquesta mateixa reunió, a proposta del president, es van nomenar les persones que formarien part del «Grupo Local de Educación y Descanso».¹⁶

□ L'edifici de la Societat l'any 1990, abans de les obres que el convertissin en la Casa de Cultura.

¹⁶ Eren les següents: serien vocals nats el president de l'Hermandad de Labradores y Ganaderos local, el president de la Cooperativa i el «Jefe Local de FET y de las JONS»; el secretari seria un funcionari sindical; per part de la Cooperativa es proposava Joan Domingo Farrerons, Joan Andreu Oliva, Joan Galofré Recasens i Pere Robert Pons; per part de la «Jefatura Local de FET y de las JONS», Andreu Domingo Miquel, Josep Rabadà Marcet i Llorenç Rañé Galofré; per part de l'Hermandad, Josep Güell Esbert i Frederic Vives Robert.

□ La sala de ball del Molí tenia problemes estructurals. Acte de la postguerra.

Tot just aconseguida la recuperació de la propietat de la Societat, es va convocar la junta directiva, la comissió assessora de la Cooperativa, les persones designades per constituir la secció d'Educación y Descanso i una vintena de socis significatius dels dos antics sindicats, alguns d'ells fundadors, com per exemple el primer president del Sindicat Agrícola de Vila-rodona, Josep Plana Rabadà, a una reunió per tractar diversos temes de certa importància. En aquesta reunió es va presentar l'informe de l'arquitecte Adell¹⁷ sobre els locals socials de la Cooperativa. Adell havia manifestat que sense un estudi aprofundit no podria donar cap número del que podrien costar les reformes. Al mateix temps, en visitar el celler de dins del poble, va trobar que els dos patis del seu costat, que eren propietat de la Cooperativa, eren idonis per a la construcció de tots els locals recreatius.¹⁸ Va ser aquesta una proposta que en principi ja veurem que no va fer fortuna, però que ens cal tenir present perquè probablement romandria en el subconscient per rebrotar anys després.

El tema de la reforma dels locals socials i de la reorganització de la seva gestió va ser recurrent des de l'any 1959. El novembre de 1959¹⁹ les activitats recreatives tornaven a ser a

¹⁷ Es podria tractar de l'arquitecte Francesc Adell Ferré (Riudecanyes, 1909 - Madrid, 1979). Entre altres coses fou arquitecte escolar de la província de Tarragona i, més endavant, de Catalunya. Posteriorment fou nomenat assessor del Ministeri d'Educació a Madrid.

¹⁸ Acta de la junta rectora del 17-5-1959.

¹⁹ Acta de l'assemblea general del 28-11-1959.

l'ordre del dia de l'assemblea general. Per una part s'informava que el cafè s'independitzava econòmicament de la Cooperativa i que deixava de ser una càrrega. I per l'altra, que el televisor adquirit s'anava amortitzant segons la forma ideada.²⁰ En relació amb l'administració del cinema es constata el bon funcionament de l'activitat de la qual tenien la responsabilitat quatre persones nomenades per la Cooperativa, que invertien els beneficis en millores. En aquesta mateixa assemblea s'insistia en la necessitat de crear el grup d'Educación y Descanso, senyal que la proposta de vuit mesos abans encara no havia fructificat.

L'any 1960 la junta ho tornava a debatre. Valorava positivament les propostes de l'arquitecte Adell, però al mateix temps remarcava les dificultats econòmiques per tirar-les endavant.²¹ El 1961 l'aparellador Lluís Porta va fer un estudi de les reformes.²² Aquestes propostes i debats s'encadenaren amb la preocupació per la seguretat dels locals, sobretot dels trespols de la sala del ball i del cafè, que almenys des de la segona meitat dels anys cinquanta s'havien convertit en una preocupació constant. En l'assemblea general del desembre de 1961 s'acordava nomenar una comissió per tal que, cercant la major unanimitat de criteris, fes una proposta a la següent assemblea general.

En l'assemblea general del 8 d'abril de 1962 es presentaven i es debatrien les conclusions de la comissió assessora nomenada en l'assemblea anterior per estudiar el tema de la reforma dels locals socials, sobretot el del «Molí». La comissió,²³ després de considerar que les reformes al cafè i la sala del ball del «Molí» no baixarien de 900.000 pta., va presentar l'informe de l'arquitecte Adell per construir de nou un cafè i una sala de ball als patis del celler que la Cooperativa tenia dins del poble. Segons estimacions fetes, la seva construcció es valorava en 1.600.000 pta. Si al cafè i a la sala del ball s'hi sumava la possibilitat d'incloure un cinema, tot plegat pujava a 2.500.000 pta. Vistes les propostes quantificades la comissió es mostrava partidària de la construcció d'uns nous locals. Una de les raons més interessants que donava la comissió era el convenciment que un nou local «eliminaría las apasionadas viejas afiliaciones partidistas que dividen la Entidad». El plantejament de la comissió va suscitar un llarg debat en el qual sorgiren postures de rebuig per l'envergadura econòmica, per les dificultats econòmiques de moltes famílies, per l'ocupació d'un espai on alguna vegada s'havia parlat de fer-hi el magatzem d'adobs, el molí d'oli, la destil·leria d'alcohol o un molí de pinsos, i també per la ubicació, que alguns encara consideraven més adequada on era, al carrer Major, al bell mig del poble. També n'hi hagué de favorables, encaminades a considerar que sempre era millor una casa nova que reformar-ne una de vella. I alguna com la que raonava el constructor Josep Busquets Alegret relacionada amb l'aspecte social: «[...] ya que sería el local de toda la población y no de ningún partidista, con lo que podría significar para vivir todos en una

²⁰ La forma plantejada en l'anterior assemblea del 15-5-1959 era: l'aportació de 0,50 pta. per consumició. El televisor s'instal·lava en període de prova amb el benentès que «tal adelanto nunca habremos de obtenerlo por adquisición particular y en cambio sí podríamos hacerlo en nuestro local social». L'adquisició del televisor va revitalitzar en gran mesura l'activitat del cafè. El seu cost fou de 24.959 pta.

²¹ Acta de la junta rectora del 4-2-1960.

²² Acta de la junta rectora del 25-6-1961.

²³ Estava formada per Andreu Domingo Miquel, Joan Robert Ollé, Joan Domingo Farrerons, Joan Pié Ballart, Ramon Pié Iglesias i Josep M. Busquets Alegret.

mayor armonía que tanto necesita la población». ²⁴ Finalment s'aprovà donar continuïtat a la comissió amb algunes baixes voluntàries i amb altres incorporacions. ²⁵

A la següent assemblea general es presentava una proposta informativa de la comissió delegada per l'estudi de la millora dels locals recreatius, que en aquest cas es limitava a l'edifici del «Molí». La proposta era canviar el trespòl del cafè i la sala del ball, ²⁶ que de fet era on patia més l'edifici. Els constructors Josep Gavalrà i Josep Busquets ho valoraven en 300.000 pta. Per fer front a les despeses es buscava un crèdit que s'amortitzaria amb quotes anuals dels socis. ²⁷ La proposta havia tingut una reducció de propòsits en relació amb l'efectuada anteriorment. S'atacava les necessitats bàsiques, que eren sobretot les deficiències estructurals dels trespòls. La sala del ball en dies de festa important, com ara la festa major d'hivern, s'havia d'apuntalar per sota per por que no cedís amb el pes de la gent que assistia al ball amb l'orquestra corresponent. En cap cas, ni en les deliberacions posteriors, es parlà de fer un nou edifici, però sí que alguns socis mostraren la necessitat de desenvolupar un projecte més ampli. S'acordà posar-ho a votació en la següent assemblea general, amb uns impresos adequats.

En la següent assemblea, ja de 1963, ²⁸ s'efectuaren les votacions. L'acta corresponent en recull els resultats, però paradoxalment no esmenta les propostes a votar que anaven a la convocatòria. Els resultats a la proposta de la comissió foren els següents:

- Dret a vot: 324 socis.
- Vots emesos: 165.
- Vots afirmatius: 28.
- Vots en contra: 133.
- Vots en blanc: 3.

Junt amb la papereta del vot se n'adjuntava una altra amb una enquesta amb tres suggeriments que només es tindria en compte en cas d'un resultat negatiu, com així va ser. No ens ha estat possible localitzar el document de la convocatòria de l'assemblea on anaven incloses les propostes posades a votació, com els suggeriments de l'enquesta. Per tant, ens quedem sense saber exactament què es votava. Tanmateix, tot apunta que la proposta de la comissió era fer uns nous locals, i els suggeriments deuriem anar per veure quin tipus de reformes s'havien de procurar als vells. A la següent assemblea ²⁹ sorgia la imperiosa necessitat d'estudiar les reformes necessàries per evitar els perills que presentaven determinades zones de l'edifici del «Molí», cosa que ens confirma que la proposta perdedora va ser la de fer uns nous locals, mentre que la majoria es decantava per efectuar reformes als vells.

²⁴ Acta de l'assemblea general de la Cooperativa Agrícola del 8-4-1962.

²⁵ En formarien part Fidel Balcells Figuerola, Joan Llorç Calaf, Josep M. Galofré Gavalrà, Josep Puig Puig, Joan Gassol Pié, Eudald Ribé Benet, Joan Domingo Farrerons, Joan Pié Ballart i Josep Busquets Alegret.

²⁶ Estaven situats al primer pis. La planta baixa estava destinada a magatzem d'adobs.

²⁷ Es considerava que tota la població havia de ser-ne sòcia, no només els socis de la Cooperativa sinó fins i tot els «asistentes comunes de fuera de ella». Acta de l'assemblea general de la Cooperativa del 21-10-1962.

²⁸ Acta de l'assemblea general de la Cooperativa del 3-3-1963.

²⁹ Acta de l'assemblea general de la Cooperativa del 26-5-1963.

Abans de tancar aquest capítol i període ens cal tenir present que, a part dels locals administrats per la Cooperativa, existia un cinema parroquial que cada diumenge a la tarda projectava una pel·lícula per a la canalla. El local estava ubicat als baixos de l'ajuntament. Ens interessa tenir-ne constància, sobretot pels fets que s'esdevindrien a partir de l'any 1963.

4. LA DONACIÓ D'ENRIC BENET

Enric Benet Arnavat era un vila-rodoní nascut l'any 1898 que l'any 1927 havia emigrat a Mèxic,³⁰ on va desenvolupar amb èxit determinats negocis. L'any 1963, en un viatge a Barcelona, on el sabem vinculat a les empreses La Florida, SA i Luxana, SA, va fer una estada al seu poble natal de Vila-rodona, on es va trobar amb amics de la seva infància, sobretot amb Joan Girona Roig i Josep Miró Gavallda, que li expressaren el mal estat dels locals recreatius com a problemàtica i anhel de la població en el context de propostes i debats d'aquells anys. Fou a partir de les converses mantingudes amb els seus amics quan va sorgir la possibilitat d'efectuar una donació per tal d'ajudar a fer les reformes dels locals recreatius. És per això que Enric Benet

[...] va demanar al Sr. Alcalde, al president de la Cooperativa Agrícola, a dos amics seus (Joan Girona i Josep Miró), al Sr. Rector de la parròquia i al contractista d'obres Sr. Josep Gavallda, una reunió a l'Ajuntament perquè tenia intenció de fer un donatiu al poble destinat al millorament dels locals recreatius, que estaven gairebé igual com quan ell va emigrar a Amèrica [...].³¹

No sabem com va anar l'entrellat de la reunió, però el cert és que va donar fruits molt remarcables. Possiblement en aquesta reunió va quedar definida l'aportació a realitzar i el doble destí.

Segons l'alcalde d'aleshores, Josep Barril Miquel, la intenció d'Enric Benet era poder dotar el poble amb uns locals en els quals «tant poguessin entrar els que pensin cap a la dreta, com els que pensin cap a l'esquerra, com aquell que va a missa com el que no hi va».³²

El dia 26 d'agost Enric Benet, des de Barcelona, abans de marxar a Mèxic, va realitzar una transferència d'1.500.000 pta. El dia següent enviava una carta a l'alcalde de Vila-rodona, Josep Barril Miquel, i una còpia al president de la Cooperativa Agrícola Josep Rabadà Marcet en la qual els comunicava l'import transferit a nom seu a la Caixa de Pensions. Al mateix temps concretava algunes de les seves voluntats en l'aplicació del donatiu:

Esta cantidad, como ya le manifesté, tiene que emplearse en la construcción de un cine parroquial infantil, arreglo del Casino y renovación del cine de adultos.³³

Al mateix temps nomenava les persones que considerava que havien de formar part d'una junta encarregada de distribuir els diners, formada per l'alcalde, el president de la Cooperativa,

³⁰ Dades extretes de la web del Ministeri de Cultura. «Movimientos Migratorios Iberoamericanos».

³¹ «El nostre Casal compleix 10 anys. 1966-1976». *Caliu*, núm. 11, juliol-octubre 1976.

³² «El Casal de Vila-rodona: orígens, construcció i inauguració». *Caliu, revista de Vila-rodona* (segona època), núm. 13, Fira 1991, p. 12-13.

³³ Còpia de la carta d'Enric Benet Arnavat a l'alcalde de Vila-rodona, 27-8-1963. Arxiu Santesmases-Rabadà.

□ Fitxa d'entrada a Mèxic de l'Enric Benet Arnavat.
Font: <http://pares.mcu.es/MovimientosMigratorios/detalle.form?nid=8296>.

□ Casament d'Enric Benet.
Font: fotografia facilitada des de Mèxic per Isabel Gómez Benet, neboda neta d'Enric Benet.

□ Enric Benet fent el servei militar a l'Àfrica.
Font: fotografia facilitada des de Mèxic per Isabel Gómez Benet, neboda neta d'Enric Benet.

el rector Joan Serradell i Aguilar, el constructor Josep Gavalda Codinachs i els seus amics de joventut Josep Miró Gavalda i Joan Girona Roig. També en el cas que l'alcalde Josep Barril, o el president de la Cooperativa Josep Rabadà Marcet deixessin els càrrecs, expressava el seu desig que continuessin formant part de la junta, mentre aquesta tingués raó d'existir.

Enric Benet va retornar a Mèxic i el dia 24 de setembre de 1963 moria sobtadament a l'edat de 63 anys, al cap de menys d'un mes d'haver efectuat la donació. Per tant, va anar de poc que no s'hagués efectuat la transferència. La mort d'Enric Benet deixava la decisió de les inversions en mans exclusives del poble, la comissió nomenada per ell, la Cooperativa i els seus socis —que era com dir la major part de la població— i l'ajuntament. Si hagués estat viu, tot i la llunyania de la seva residència, possiblement s'hauria hagut d'escollar la seva opinió, demanada o no, davant de la disjuntiva de les propostes que es van plantejar en els anys següents.

La junta rectora de la Cooperativa reconeixia que el donatiu d'Enric Benet produiria un «nuevo enfoque y posibilidades al grave problema que se tiene planteado sobre mejora de los locales sociales», mentre el proposava com a fill predilecte de la vila i soci d'honor de la Cooperativa.³⁴

5. CAP A LA CONCRECIÓ D'UN NOU PROJECTE

Abans d'entrar a estudiar com va anar el procés cap a la formulació del projecte de construcció d'uns nous locals recreatius hem d'indicar que el repartiment entre els dos objectius fixats per Enric Benet en la seva donació va ser de 450.000 pta. per a la construcció del cinema parroquial i 1.050.000 per a l'arranjament dels locals. El cinema parroquial va ser construït a l'hort de les religioses filipenses, propietat del Patronat Benet, que el va cedir a la parròquia. Es va inaugurar el novembre de 1965.

I fent recapitulació també ens cal tenir presents diverses coses, conseqüència de les hèrències rebudes, del context històric i de les necessitats del present:

1. L'existència d'uns espais recreatius situats en dos edificis corresponents als locals socials dels dos sindicats agrícoles anteriors a la guerra.
2. La unificació forçada dels dos sindicats, primer en l'excepcionalitat del temps de guerra, i després definitivament a partir de la seva fi. La consideració de factor positiu de la unificació. La repartició de les funcions recreatives entre els dos locals.
3. L'ocupació per la Falange de l'antic edifici de la Societat i l'administració del cinema.
4. La voluntat de recuperar per part de la Cooperativa la plena disposició de l'edifici de la Societat i, sobretot, l'administració del cinema. Recuperació aconseguida l'any 1959.
5. La necessitat de reformar els locals recreatius. Un seguit de propostes sense arribar a cap concreció, unes de molt conservadores, d'altres de més ambicioses. Dificultats econòmiques per portar-les endavant i també dificultats per posar-se d'acord.
6. Propostes de fer extensiva a tot el poble, i no només als socis de la cooperativa, la responsabilitat econòmica i social dels locals recreatius. Proposta de crear una nova entitat que aglutinés tota l'activitat recreativa local, més o menys vinculada amb la Cooperativa. Primer es plantejava que estigués adherida a Educación y Descanso, i més endavant, sense esmentar cap vinculació amb organismes del règim.
7. Proposta descartada de construir uns locals nous al pati del celler del poble de la Cooperativa, com a alternativa a la reforma dels vells i com a superació de les antigues pertinences a un sindicat o altre dels anteriors a la guerra.

Totes aquestes consideracions són necessàries per saber d'on es partia en un moment clau com va ser el de la donació d'Enric Benet. Poc després de rebre la transferència i abans de la seva mort es convocava una assemblea general de la Cooperativa en la qual es plantejava com encarrilar la inversió del donatiu.³⁵ El constructor Josep Gavalrà explicava com es podrien

³⁴ Acta de la junta directiva de la Cooperativa del 24-9-1963.

³⁵ Assemblea general de la Cooperativa del 15-9-1963.

efectuar les reformes al «Molí», consistents a ubicar el cafè a la planta baixa i la sala del ball i les oficines de la Cooperativa al primer pis. En el debat posterior diversos socis van manifestar la conveniència de no «limitarse a la inversión sola del donativo buscando una colaboración general de toda la población en una reunión de todos los cabezas de familia [...]». L'alcalde Josep Barril parlava ja clarament d'una «nueva Entidad Recreativa en razón del indudable beneficio que reportaría a los locales de la Cooperativa [...]». Després de constatar que totes les comissions que s'havien creat per buscar remei als problemes dels locals socials havien fracassat, l'alcalde —com segurament una bona part de la població— s'adonava que tenien entre mans una oportunitat extraordinària per encarrilar definitivament el tema.

Entenem que va ser durant l'any 1964 que es va anar teixint la proposta de la definitiva ubicació dels nous locals recreatius. També som conscients que no devia quedar res escrit de tot l'entramat de converses, trobades i estires i arronsa que es devien produir entre partidaris d'una opció o altra, la veritable lletra menuda. Sort en tenim encara de tot el que recullen les actes de les reunions de la junta rectora i de les assemblees generals de la Cooperativa Agrícola. Per exemple, sabem que a primers d'any s'havia rebut una visita de l'arquitecte Adell, o que l'advocat Sr. Aragonès³⁶ va fer arribar a la Cooperativa un model imprès de constitució d'una entitat recreativa local «que pueda servir de orientación para las gestiones de constitución en esta localidad».³⁷ És interessant comprovar com entrats els anys seixanta es deixava de parlar de la proposta de 1959 de crear una entitat nova o depenent de la Cooperativa, vinculada a Educación y Descanso, i ja només es feia referència a la creació d'una entitat. Durant el mes de maig la junta rectora de la Cooperativa va decidir demanar una pròrroga davant la renovació que li calia fer dels permisos de seguretat dels seus locals socials amb el benentès que es trobava en «una situación transitoria ante la resolución más positiva de las actuales tendencias en pro de la edificación o mejora de los locales sociales».³⁸ Encara, doncs, no hi havia res decidit. El que per part de la junta rectora de la Cooperativa semblava clar és que calia encarrilar les activitats recreatives de la població sota el paraigua d'una nova entitat i que la Cooperativa havia de contribuir a la seva constitució. Aquesta entitat era la que havia d'assumir el donatiu d'Enric Benet més les aportacions voluntàries o els crèdits o hipoteques que es poguessin contraure. Així ho expressaven a finals d'agost, i vist el que succeiria a posteriori tot sembla indicar que d'una manera o altra s'havia avançat en la idea conceptual de la futura entitat.³⁹

Faltava el cop final: decidir si reformar els locals existents, «el Molí» i «la Societat», o construir-los de nou al pati del celler del poble, que pertanyia a la Cooperativa. Eren els socis de la Cooperativa els que havien de decidir si estaven disposats a cedir a la nova entitat els espais recreatius existents o, en el cas que es volguessin edificar uns nous locals, un pati propietat de la cooperativa. En una participada assemblea general del 29 de novembre es posava a debat i aprovació la constitució d'una nova entitat recreativa, i a votació, cedir-li o

³⁶ Suposem que es tractava de Manuel M. Aragonès Virgili, que va ser advocat de la Unió de Cooperatives.

³⁷ Acta de la junta rectora de la Cooperativa del 28-4-1964.

³⁸ Acta de la junta rectora del 26-5-1964.

³⁹ Acta de la junta rectora del 28-8-1964.

els locals existents o el pati sud del celler del poble, amb el benentès que la nova entitat, en cas de dissolució, havia de recollir en els seus estatuts el retorn a la Cooperativa dels edificis i el material instal·lat.

El diumenge 29 de novembre de 1964 a les 6 de tarda es convocava, doncs, l'esmentada assemblea general extraordinària. La convocatòria es va fer amb uns fulls impresos en què s'exposaven els punts de l'ordre del dia i s'inseria un annex on expressar el vot en les qüestions posades a votació. Els dos punts que ens interessa considerar són els següents:

3º. Debatir y en su caso aprobar que se constituya una entidad recreativa de ámbito local, filial de la Cooperativa, integrando en la misma todas las actividades recreativas.

4º. Debatir y en su caso acordar la cesión a la entidad recreativa a que se hace referencia en el apartado anterior, mediante constancia en el Reglamento de la misma, de reversión de bienes a la Cooperativa en caso de disolución, tanto de los edificios sitos en c/. Dr. Ferrer, 16 y c/. José Antonio, 4 y material instalado, como del patio S. de la bodega núm. 2 «Molí» incluyendo la parte edificada que comprende la almazara, andén de descarga y sala de máquinas, actualmente en desuso, al objeto de permitir la elección entre dichos lugares, para desarrollar el plan de obras definitivo que habrá de decidir en su día la asamblea general de vecinos que se convoque a tal fin. Los acuerdos podrán tomarse por aclamación y de ser necesario se procederá a decidirlo por mayoría, mediante votación.

En el debat previ a les votacions van sorgir diverses opinions d'alguns socis:

- Que si es cedien els béns a una entitat filial ja no serien de la Cooperativa i que per això calia anar amb compte.
- Que el pati del celler en el futur podia ser de molta utilitat a la Cooperativa.
- Que el nou local havia de fer-se en uns terrenys que no fossin de la Cooperativa, i apostar per un projecte de més envergadura.
- Que la Cooperativa no havia de desprendre's de res.
- Que s'havia de respectar el criteri de tothom i atendre's a les resolucions per majoria.
- Que era lògica la creació d'una entitat recreativa local davant d'una desorganització eternitzada.

L'alcalde Josep Barril interpretava que la correcta aplicació del donatiu d'Enric Benet era fer possible «que lo disfruten todos los hijos de la Villa, sin distinción de clases ni maneras de pensar y que este pensamiento por tanto solo puede caber en una entidad de ámbito local nueva». Barril va donar peu a noves opinions reticents que probablement no eren les majoritàries, com veurem en el resultat de les votacions:

- Que en les converses mantingudes amb Enric Benet durant els darrers dies que va ser al poble va manifestar que el donatiu era per arreglar «el Molí».
- Que els no-socis no havien de tenir dret al patrimoni de la Cooperativa.
- Que els no-socis de la Cooperativa no havien de tenir ni veu ni vot en la «filial recreativa».

La major part d'aquestes opinions desfavorables les van emetre persones de l'antic sindicat agrícola de les dretes, molt vinculades al seu espai social «el Molí» i, a més a més, veïnes o properes del carrer Major. Era evident que si es tancava el cafè del «Molí» desapareixeria —com així va ser— tot el moviment que generava, sobretot en dies de festa, i a això s'era reticent.

Finalment Enric Solé —futur primer president del Casal de Vila-rodona— va manifestar que, atès l'hora que era i davant la diversitat de criteris, creia que era convenient prosseguir amb la votació prevista a l'ordre del dia per saber exactament quina era l'opinió majoritària. Així també ho creia el president de la Cooperativa, Jaume Buixens Figueras, que va procedir a obrir les votacions. Es va aprovar per aclamació permetre la cessió dels edificis socials existents. I en el cas de la cessió del pati del celler del poble va caler efectuar la pertinent votació. Els vots favorables foren 106, els negatius, 35, i els nuls, 7. Els vots emesos representaven gairebé la meitat dels associats a la Cooperativa. Amb aquests resultats els socis de la Cooperativa deixaven obertes les dues possibilitats a la decisió dels veïns.

Els resultats de l'assemblea general extraordinària de la Cooperativa van accelerar les coses. L'alcalde Josep Barril Miquel, en nom de la comissió administradora del donatiu d'Enric Benet «pro-locales recreativos», convocava pel 20 de desembre de 1964 una assemblea general de veïns en la qual es va escollir l'opció de construir un nou edifici sociorecreatiu, al qual la Cooperativa, com hem vist, havia d'aportar el pati del celler del poble. Segons sembla, l'alcalde va manifestar que «si un sol fill de Vila-rodona havia fet una aportació tan considerable, ben bé 1.250 habitants restants podien ajudar a augmentar aquesta col·laboració».⁴⁰ En aquesta reunió es va nomenar una àmplia junta gestora que fou l'encarregada de tirar endavant tant l'estructuració de la nova entitat com la gestió i direcció de les obres.⁴¹ Per presidir la junta es va fer confiança a Enric Solé i Gondolbeu.⁴² Cal reconèixer a aquestes persones el mèrit de tirar endavant un projecte d'una gran envergadura, de gestionar l'administració de les obres, tota la dinàmica de treball voluntari dels diumenges i vespres, la cerca de finançament, la inscripció de socis, etc. Una tasca a la qual van haver d'esmerçar moltes hores des de la més estricta voluntarietat.

A partir de l'any 1965 la junta gestora va anar «convocant els caps de família en grups de deu per explicar el projecte que es pensava realitzar i se'ls proposa la seva participació com a socis».⁴³ Es va establir una quota mínima de soci de 2.000 pta. que es podia pagar en quatre terminis i fins i tot en aportacions de treball. La majoria de famílies del poble se'n varen fer sòcies. També molts vila-rodonins residents a fora. Un nombre important de socis varen fer aportacions superiors al mínim establert. En total es recolliren 850.000 pta.⁴⁴ Només unes poques famílies no volgueren associar-s'hi, en part per desavinences originades per haver

⁴⁰ «El nostre Casal compleix 10 anys. 1966-1976». *Caliu*, núm. 11, juliol-octubre 1976.

⁴¹ Ho trobem referit a l'acta de l'assemblea general del Casal de Vila-rodona de l'1 de novembre de 1966.

⁴² Era d'una família d'esquerres moderada, que tenia els estudis de magisteri i que professionalment es dedicava amb altres membres de la seva família a la ramaderia avícola, que en aquell temps donava feina a diverses persones del poble. Va ser president del Casal durant deu anys, comptats des de la seva inauguració.

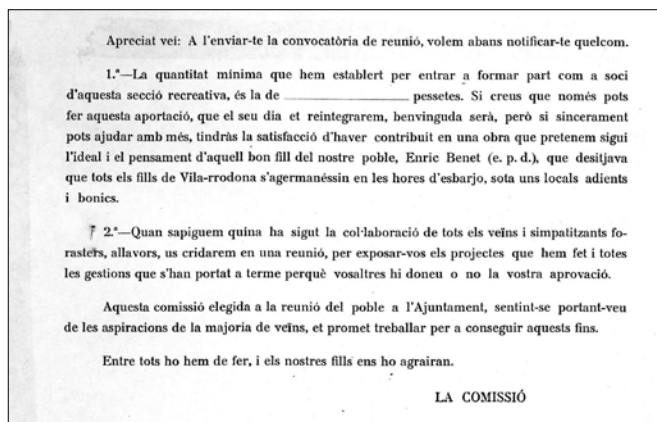
⁴³ «El Casal de Vila-rodona: orígens, construcció i inauguració». *Caliu, revista de Vila-rodona* (segona època), núm. 13, Fira 1991, p. 12-13. El full de convocatòria ho expressava d'aquesta manera: «para tratar de su aportación personal en la construcción de los locales recreativos».

⁴⁴ Informació extreta d'«El Casal de Vila-rodona: orígens, construcció i inauguració».

escollit la construcció d'uns nous locals i no la reforma dels vells. Aquest fet va generar molta controvèrsia i una certa crispació. El curiós del cas és que un cop inaugurat el Casal, davant del rigor de no permetre l'entrada als no-socis, els seus fills van sol·licitar poder fer ús del Casal i es va haver d'estipular una quota de soci específica per a aquests casos.

6. LES OBRES. LES MODERNES I NOVES INSTAL·LACIONS

El terreny del pati del celler va resultar insuficient, de fet va servir només per edificar-hi un espaió cafè.⁴⁵ Per tenir l'amplitud necessària es va comprar una horta de 1.900 m² pel preu de 200.000 pta. en la qual es va edificar el cinema i la sala del ball, i va restar espai encara per a una pista.

□ Document de la comissió
pels nous locals recreatius.

□ Persones i tractors en
el treball voluntari d'un
diumenge al matí en la
construcció del Casal.

⁴⁵ Utilitzem la paraula *café* i no *bar* perquè és així com s'ha denominat sempre, tant el del Casal com els dels antics sindicats agrícoles. *Bar* és, de fet, una denominació més moderna.

Les obres van començar a finals de juliol de 1965 i foren acabades el dia mateix de la inauguració del Casal, el 5 de novembre de 1966. Les van realitzar els constructors locals, paletes, lampistes, fusters, treballant conjuntament els paletes i repartint les feines entre els altres operaris. La singularitat del procés de construcció va consistir en les aportacions de treball voluntari que es realitzaren. Es va treballar durant molts diumenges al matí a canvi de compartir un esmorzar. I també durant moltes nits havent plegat de les jornades particulars de cadascú. Jornals de paleta, de peó o de transport amb els remolcs dels pagesos que varen contribuir a alleugerir el cost de l'obra. El procés de construcció va despertar una mena d'eufòria, d'il·lusió col·lectiva encomanadissa. De fet els canvis van ser espectaculars: d'uns locals rònecs, amb problemes estructurals, amb equipaments antics, es passava a poder gaudir d'unes instal·lacions àmplies i modernes que van ser l'admiració de tot el territori de l'entorn.

La suma del donatiu d'Enric Benet, les quotes de socis i les aportacions de treball voluntari no van ser suficients per sufragar tot el projecte. És per això que l'any 1966 es va haver de demanar un crèdit agrícola avalat per molts propietaris. El crèdit demanat al Banco de Crédito Agrícola va obligar a muntar tot un estratagema local per poder-lo aconseguir. En primer lloc el dia 1 de maig de 1966 es va constituir una secció de crèdit agrícola de l'Hermanad Sindical de Labradores y Ganaderos de Vila-rodona⁴⁶ amb l'objectiu «inmediato» de demanar 1.400.000 pta. que teòricament s'havien de destinar «para la adquisición de útiles y elementos mecánicos y desarrollar trabajos de mejora en los terrenos y cultivos de sus fincas agrícolas»,⁴⁷ tot i que on realment es destinaren fou a la construcció del Casal. Els destinataris del crèdit, tornem a dir teòricament, eren quaranta-tres sol·licitants, amb quantitats que oscil·laven entre les 10.000 i les 50.000 pta. De fet ells foren els reals avaladors del crèdit. Tot plegat devia ser un estratagema més o menys pactat per obtenir el crèdit. Sembla que en les gestions encaminades a obtenir-ne una resolució favorable hi va intervenir l'advocat instal·lat a Madrid des de moltes dècades enrere, Josep Marcet Trias,⁴⁸ oncle de Josep Rabadà Marcet, expresident de la Cooperativa i membre de la junta gestora del Casal. El crèdit va ser concedit el 26 de juliol de 1966, tot i que no va estar disponible fins un mes abans de la inauguració del Casal.

El Casal es va construir seguint els paràmetres dels tres espais bàsics existents en els locals socials de la Cooperativa: el cafè, el cinema i la sala del ball. De moment cap altre equipament nou, llevat de dos espaiosos i assolellats vestíbuls que eren l'avantsala del cinema i la sala del ball. Es reproduïa el model antic, generat en el llarg camí de tot el segle XX sota l'administració dels sindicats i la Cooperativa Agrícola; això sí, sota una nova dinàmica associativa més ajustada a la realitat social del poble, seguint models propers que s'havien anat concretant en d'altres poblacions, el més paradigmàtic dels quals seria el del Casal de l'Espluga de Francolí. S'imposava la modernitat tant en la desvinculació dels espais recreatius de la Cooperativa com en els nous edificis, però es mantenia la continuïtat —molt millorada— de les ofertes.

⁴⁶ La junta directiva de la secció de crèdit de l'Hermanad estava formada per Josep Galofré Mercadé, president; Josep Roig Llenas, vicepresident; Josep Virgili Urpí, tresorer, i Enric Solé Gondolbeu, secretari. Persones totes elles molt vinculades al naixent Casal. El secretari, com veiem, era el mateix president de la junta gestora del Casal.

⁴⁷ Documentació conservada a l'arxiu del Casal de Vila-rodona.

⁴⁸ Informació extreta d'«El Casal de Vila-rodona: orígens, construcció i inauguració».

Les activitats, doncs, van seguir un ritme semblant: espaiós cafè obert tot el dia, cinema dissabtes i diumenges (dues pel·lícules) i ball amb discos, més aviat per al jovent els diumenges i amb músics en festes assenyalades. Tot, és clar, amb molta més participació i assistència i amb unes modernes comoditats impensables en els antics locals. L'èxit de les noves instal·lacions el podríem exemplificar amb la nombrosa assistència a les sessions de cinema que molts diumenges es quedava petit, i s'havia d'ampliar l'aforament de 480 butaques amb cadires suplementàries.⁴⁹ A hores d'ara ningú defensaria l'opció de la reforma dels locals, descartada finalment el 20 de desembre de 1964. És evident que hauria estat un error.

El Casal de Vila-rodona va ser reconegut pel govern civil el 10 d'octubre de 1966 com a associació constituïda legalment. El dia 1 de novembre de 1966 se celebrava la primera assemblea general registrada, si més no, en el llibre d'actes del Casal. Es nomenaven els membres que havien de formar la junta directiva, tots ells procedents de la junta gestora.⁵⁰ En aquesta assemblea es crearen les tres seccions corresponents als àmbits construïts del Casal: cafè, ball i cinema, i se'n nomenaren els responsables.⁵¹

El Casal va es va inaugurar durant la fira⁵² de 1966 amb la presència del governador civil de la província, Rafael Fernández Martínez. S'organitzà una participada cavalcada presidida per una reina i dues dames d'honor i un seguici format per la representació de totes les entitats del poble. Entre els actes programats cal remarcar la dedicació del carrer on s'havia ubicat el Casal a Enric Benet Arnavat,⁵³ amb la voluntat d'homenatjar qui va fer el donatiu que, al final de tot un llarg procés, va servir per impulsar la construcció del Casal.⁵⁴

□ El cafè del Casal
en avançada construcció.

⁴⁹ Posteriorment es van afegir més butaques posant files a la part davantera de la sala i als passadissos.

⁵⁰ Eren els següents: Enric Solé Gondolbeu, president; Bonaventura Cunillera Majó, vicepresident primer; Joan Girona Roig, vicepresident segon; Josep Barril Miquel, tresorer; Josep Vives Solanes, vicetresorer; Josep Rabadà Marcet, secretari; Francesc Andreu Gavalda, vicesecretari, i Joan Saumell Pallarès, Jaume Buixens Figueras, Josep Galofré Mercadé, Rodolfo Rañé Castells, Josep Gavalda Codinachs i Josep Busquets Iglésias, vocals.

⁵¹ Respectivament, Jaume Buixens, Josep Galofré i Joan M. Saumell.

⁵² La fira, amb origen a finals del segle XIV, se celebra el diumenge després de Tots Sants i té una llarga tradició en tota la contornada.

⁵³ La vídua d'Enric Benet enviava un telegrama manifestant que: «En este día mi corazón está con vosotros. Dios os bendiga».

⁵⁴ La nova retolació del carrer fins aleshores oficialment denominat «Ingeniero Nicolau» es va acordar en sessió de l'ajuntament del 27-9-1966. Actes Municipals.

7. LA CONSTRUCCIÓ D'UN IDEAL

De totes les activitats humanes com aquesta, que tenen una gènesi, una gestació i l'assoliment d'una fita, en queden, en la memòria guardada i tramesa, els quatre conceptes més rellevants o vistosos. En el cas de la construcció del Casal n'ha quedat la donació d'Enric Benet, l'elecció de construir uns nous locals, el treball voluntari, la inauguració del Casal i l'èxit de públic, sobretot en el cinema. Com hem vist, tot és sempre molt més complex. Una altra cosa que n'ha quedat és la superació dels rancors entre les persones i famílies que amb anterioritat a la guerra formaven part d'un o altre sindicat agrícola, que era com dir els vençuts i els guanyadors. Aquest era ja un objectiu que hem vist expressat en les propostes per construir uns nous locals davant de l'opció de reformar els vells, fins i tot quan encara Enric Benet no havia fet el donatiu. Els locals vells —devien considerar les persones que ho proposaren— sempre tindrien color partidista. Un de nou tallaria de cop les antigues procedències. I de fet va ser així. Segurament en la major part de la població hi havia ganes de passar full, a nivell local, és clar, i en aquells espais de vida no depenien del funcionament estricte de l'administració franquista o no hi penetrava la dinàmica encarcarada del seu funcionament orgànic.⁵⁵ D'alguna manera fou una transició avançada, a nivell local. Hem de pensar, a més a més, que durant els anys que s'escolaren entre la recuperació de la Societat, l'any 1959, i la inauguració del Casal, l'any 1966, el país havia canviat. S'havien posat llums d'esperança en l'horitzó i això, naturalment, repercutia en les maneres de fer i de ser locals.

Alguns escrits del programa d'inauguració reflecteixen l'esperit del moment. El president del Casal, Enric Solé, es valia de la figura de Fuenteovejuna per emmarcar un escrit d'exaltació dels valors locals. L'acabava d'aquesta manera:

Peraixò, amics, creiem interpretat l'esperit que guiava l'Enric Benet (e.p.r.), quan algú ens preguntí, qui han sigut els que han construït el Casal del nostre poble, contestem a cor com en el drama de Lope de Vega: Vila-rodonà, Senyor.

Abans ja havia remarcat l'esperit d'esforç i d'unitat:

Des del dia que el malaguanyat Enric Benet va fer el seu donatiu⁵⁶ fins a l'hora de la inauguració han passat i passaran mesos d'esforços, de sacrificis, de treball, en suma, perquè els nostres locals tinguin el prestigi que tots somiem. Prestigi que li haurem donat entre tots. Els que viuen al capdamunt de la vila, com els que viuen al capdall. Els més rics i els més pobres. Els més entusiastes i els que no ho són tant.

Blai Domingo Miquel escrivia des de la seva condició de vila-rodoní absent i posava també èmfasi en el paper clau del donatiu d'Enric Benet:

⁵⁵ Diferents eren les coses a la Casa de la Vila, on durant aquests anys, a part d'ocupar-se de l'administració pròpia d'un ajuntament, se seguia amb les dinàmiques pròpies dels temps vinculades amb el règim franquista, com per exemple nomenar el general Franco alcalde honorari i perpetu, amb motiu dels «XXV años de paz», o decidint que el nou carrer que s'obria, on es construïren les noves escoles, es denominaria «Calle de la paz de Franco – XXV Aniversario, 1 de abril 1964», nom que mai va ser utilitzat ni escrit en cap placa o retolació.

⁵⁶ Establia la gènesi, el Big Bang del Casal.

- ❑ Programa de la Fira de 1966, amb la inauguració del Casal com a plat fort.

Amb el temps a l'Enric Benet més que pel seu donatiu en metàl·lic se'l recordarà per haver provocat, amb ell, el despertar d'un poble que buscava, des de temps, el camí del ressorgiment.

I per part dels joves, Josep Galofré, que també faria esment de la donació d'Enric Benet com a punt clau originari, recordava d'on es venia des dels records d'infantesa i joventut:

Desde que éramos niños que jugábamos y correteábamos por las calles de la Villa, oíamos lamentar y comentar más de una vez a nuestros padres y abuelos que Vilarrodona necesitaba unos locales recreativos porque los que tenemos estan en muy malas condiciones, pero todos los proyectos y habladurías se esfumaban y se las llevaba el viento una y otra vez.

L'ideal esdevenia realitat, segurament des de perspectives personals diferents, uns tancant un temps de rancors mirant al passat, d'altres com a derivació de tot el progrés que s'endevinava fugint de la fosca penúria de postguerra, amb la pau de Franco que poc temps feia que s'havia magnificat amb els «XXV años de paz», d'altres amb les esperances d'un ressorgiment del país que es començava a percebre, i tots podent gaudir d'unes modernes instal·lacions. En el fons del fons, amb la construcció del Casal se superava el manteniment de rivalitats, rancors i recels mantinguts des de les vivències i els records del passat. Passat que s'allunyava en el temps, i que ja no era memòria viscuda de moltes persones de la trentena avançada cap avall. L'ideal imposava criteris de normalitat en la convivència entre els veïns. Treballar, colze

D. Enrique Benet Arnavat
Provenza, 192
Barcelona- (11)

Barcelona, 27 de Agosto de 1963

Ilmo. Sr. Alcalde de
VILARRODONA
(Tarragona)

Ilmo. Sr. y amigos:

Por la presente tengo el gusto de comunicarle que en confirmación de cuanto le manifesté verbalmente en mi visita a esa Villa, en el día de ayer efectué una transferencia, por Ptas. 1.500.000,- (un millón quinientas mil pesetas), a nombre de Vd. y de D. JOSE RABADAL MARCOT, a la Caja de Previsiones para la Vejez y de Ahorros.

Esta cantidad como ya le manifesté, tiene que emplearse en la construcción de un cine parroquial infantil, arreglo del Casino y renovación del cine de adultos.

Para la más justa y equitativa distribución de esta cantidad, es mi deseo se forme una comisión compuesta por:

Presidente : El Alcalde de la Villa
Vocal : Presidente del Sindicato
Vocal : Excmo. Sr. Párroco D. Juan Sarradell Aguilar
Vocal : Maestro de Obras D. José Sabalá Codinach
Vocal : D. José Miró Sabalá
Vocal : D. Juan Girons Boig

Si bien designo como Presidente de esta Junta al Alcalde de la Villa y como Vocal al Presidente del Sindicato, deseo que en el caso de que el Sr. D. José Barril Miquel y D. José Rabadal Marcot, cesaran en el desempeño de los cargos que actualmente ocupan, continúen perteneciendo a la Junta, mientras ésta tenga razón de existir.

Sin otro particular, y deseándoles mucho acierto en su cometido, les saluda atentamente su affmo. y amigo.

Fdo.: Enrique Benet Arnavat

□ Carta d'Enric Benet comunicant la donació d'un milió i mig de pessetes. Còpia guardada a l'Arxiu Santesmasés-Rabadà.

a colze i voluntàriament, per un objectiu comú va desfer o dissipar rancúnies i va establir amistats o relacions normals. D'aquest fet que hem intentat apuntar contemplant un llarg procés d'una comunitat local, com la de Vila-rodonà, caldria destacar el gran valor del debat i la participació en els objectius comuns. Debat i participació que, esquivant els condicionants que imposava el règim de fora vila estant, va esdevenir un procés ricament democràtic, sense que probablement mai ningú esmentés públicament la paraula *democràcia*.

I en el fons de tot hi hem de veure el pòsit de les riques herències organitzatives dels sindicats agrícoles, els que van crear a primers de segle uns espais i unes formes de lleure societatari, una sociabilitat nova que mai havia existit. D'això el Casal n'esdevenia un hereu enriquit. I també hi hem de veure la capacitat de debat que es podia produir en el si de la Cooperativa Agrícola durant la postguerra. Debat per qüestions centrades naturalment en el rendiment econòmic de les aportacions dels pagesos, però també per qüestions de com organitzar el temps d'oci comunitari.

L'ideal s'havia aconseguit també per la capacitat d'autèntic lideratge de les persones encapçalades pel seu president Enric Solé, amb la complicitat de l'alcalde Josep Barril. Un lideratge que va ser capaç de transmetre als altres les il·lusions i les responsabilitats, de cercar la suma fins i tot més enllà de les simpaties i complaències personals. Tot això és el que va permetre escriure cròniques periodístiques com la que per tancar transcrivim:

La obra llevada a cabo por el pueblo de Vilarrodona reúne aquellas circunstancias; pues no es sólo el hecho de haberse construido un edificio, el Casal, espléndido, presupuestado entre ocho y diez millones de pesetas por unos cuatro millones, lo que ya no es poco, sino el hecho de que ello se ha conseguido por el esfuerzo y unión de todo el vecindario de una villa de escasamente 1.400 habitantes. Y por el hecho de que esta unión por un compartido afán ha conseguido hacer del pueblo una gran familia, borrando viejos rencores o enemistades y creando un auténtico espíritu de solidaridad, de comprensión e incluso de afecto.⁵⁷

⁵⁷ CIRAC, E. «El Casal de Vilarrodona, obra de todo el pueblo». El Correo Catalán, 24-11-1966.